

4. KNIHY A TISK

Tabulka 1 Vymezení oblasti knih a tisku podle klasifikace CZ-NACE

CZ-NACE	EKONOMICKÁ ČINNOST
58.11	Vydávání knih
58.13	Vydávání novin
58.14	Vydávání časopisů a ostatních periodických publikací
63.91	Činnosti zpravodajských tiskových kanceláří a agentur
74.30	Překladačské a tlumočnické činnosti
47.61	Maloobchod s knihami
47.62	Maloobchod s novinami, časopisy a papírnickým zbožím

Vydávání a distribuce tiskovin je jednou z nejstarších ekonomických činností v audiovizuálním a mediálním sektoru. Na území dnešní České republiky aktivně působí soukromí vydavatelé již několik staletí, pokud pomíneme redukci a státní monopolizaci vydavatelství v období komunistického režimu. Po roce 1989 došlo opět k velkému nárůstu soukromých subjektů působících jak v oblasti periodického tisku, tak v oblasti knih. Zejména v oblasti knižního vydavatelství jsou v současnosti vydavatelské subjekty v ČR mimořádně aktivní a v počtu vydaných knih na obyvatele obsazují přední příčky ve světovém žebříčku Mezinárodního sdružení nakladatelů (Debnár, 2015). Na tisíc obyvatel pak připadlo podle údajů z šetření NIPOS v roce 2019 přibližně 1,7 nově vydaného titulu, čímž se v mezinárodním srovnání Česká republika řadí mezi země s nejvyšším počtem vydaných knižních titulů v přepočtu na obyvatele (WIPO, 2020).

V rámci výchozí definice jsou činnosti vydávání a maloobchodního prodeje novin a časopisů vnímány jako jedna samostatná oblast a zahrnují také maloobchod s papírenským zbožím, který bohužel nejde na čtyřmístné úrovni klasifikace NACE z příslušné kategorie vyčlenit. Do oblasti knih a tisku spadají také činnosti zpravodajských a tiskových agentur, překladatelů a tlumočnicků. Po nastínění všeobecné charakteristiky této oblasti budou periodickému tisku (noviny a časopisy) a neperiodickým publikacím (knihy) věnované samostatné podkapitoly.

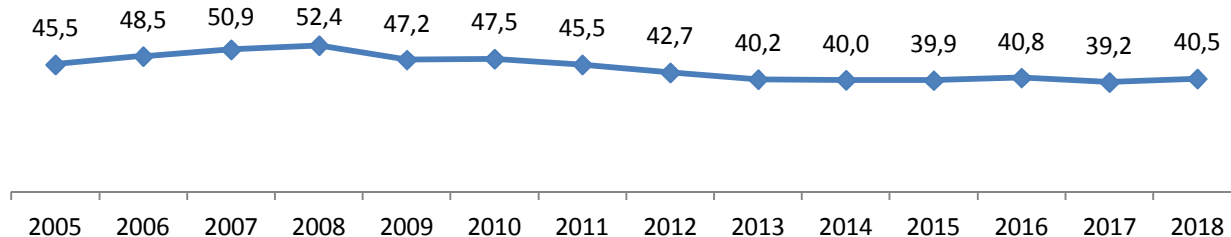
Trh knižních vydavatelů a vydavatelů periodik v České republice se liší zejména podílem monopolizace trhu. Zatímco nejčtenější periodika spadají pod několik velkých vydavatelských domů, v oblasti knižního vydavatelství je trh rozdělen mezi více velkých a středně velkých vydavatelství (SČKN, 2019). Každoroční objem trhu knih a periodických publikací se dá velmi dobře analyzovat na základě počtu vydaných titulů vzhledem k zákonné povinnosti vydavatelů zasílat aktuální výtisky Národní knihovně České republiky a jiným institucím. Specifika vydávaných titulů budou rozebrána v samostatných podkapitolách. Údaje o vydaných periodických a neperiodických titulech sbírá od Národní knihovny České republiky každoročně prostřednictvím ročních výkazů NIPOS.

Přehled o příjmech subjektů v oblasti knih a tisku podle výchozí definice ukazuje Graf 6. Prezentovaná časová řada zachycuje kontinuální propad příjmů z činností v oblasti knih a tisku mezi lety 2008 a 2015. Jako vysvětlení tohoto trendu se nabízí omezení výdajů spotřebitelů za knihy a periodické publikace v důsledku ekonomické krize a změna spotřebitelských návyků spojených s rozvojem online

zpravodajství. V posledních sledovaných letech se však pokles příjmů, v souladu s oživením ekonomiky, zpomalil a mezi lety 2013 a 2018 se jejich výše pohybuje mezi 39 a 41 mld. Kč. Celkové příjmy ekonomických subjektů s převažující činností v oblasti knih a tisku dosáhly v roce 2018 velikosti 40,5 mld. Kč.

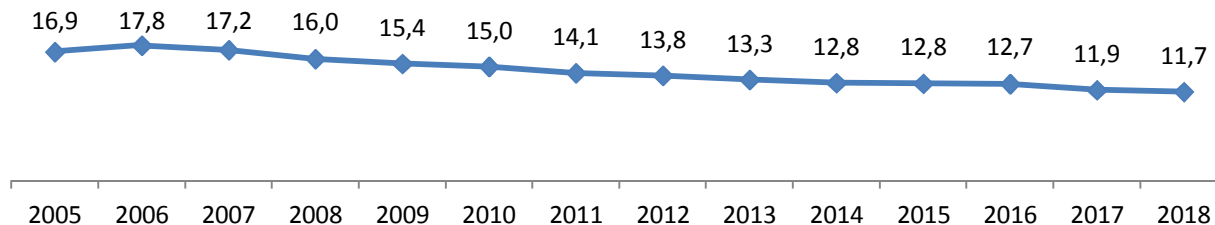
Graf 6 Příjmy subjektů s převažující ekonomickou činností v oblasti knih a tisku (v mld. Kč)

Zdroj: Podniková strukturální statistika, ČSÚ

Výše zaměstnanosti v oblasti knih a tisku v podstatě kopíruje vývoj příjmů podniků v této oblasti. Mezi lety 2006 a 2018 poklesla zaměstnanost podle Podnikové strukturální statistiky přibližně o 6 tis. zaměstnanců a v roce 2018 dosahovala výše 11,7 tis. zaměstnanců. Údaje zachycující zaměstnanost pro oblast knih a oblast tisku samostatně budou uvedeny v příslušných podkapitolách. I přesto, že zaměstnanců v oblasti knih a tisku každoročně ubývá, je možné že některá zaniklá pracovní místa zaujímají externí pracovníci, pracovníci na dohody či živnostníci.

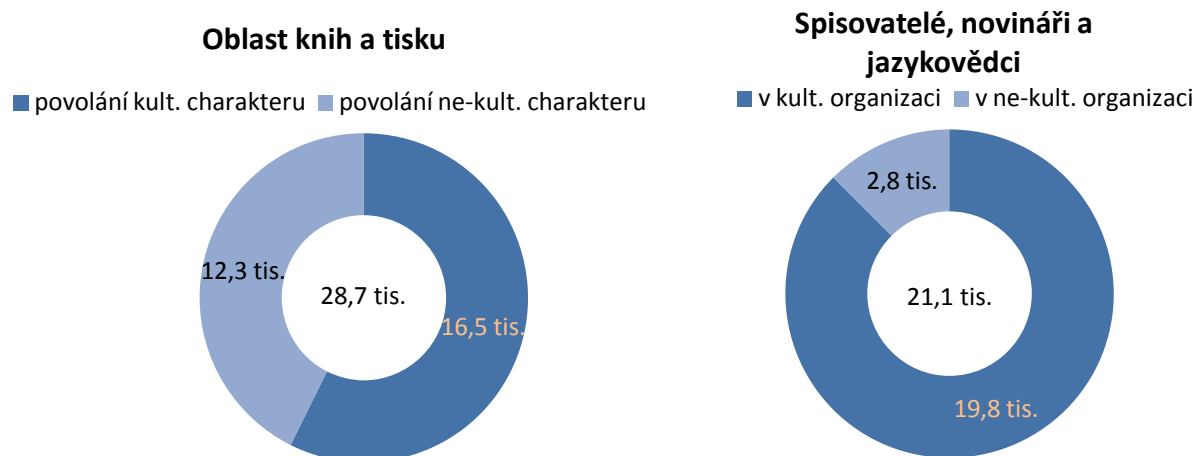
Graf 7 Počet zaměstnanců v oblasti knih a tisku (v tis. osob, přepočteno na počet plných úvazků)

Zdroj: Podniková strukturální statistika, ČSÚ

Údaje o počtu zaměstnanců z Podnikové strukturální statistiky může v oblasti knih a tisku doplnit také odhad celkové zaměstnanosti z Výběrového šetření pracovních sil. Pokud zohledníme všechny zaměstnané osoby (zaměstnance, podnikatele či pracovníky na dohody) bude se zaměstnanost v oblasti knih a tisku pohybovat okolo 28,7 tis. osob. Tento údaj lze dále dělit podle typu zaměstnání. Z Grafu 8 je zřejmé, že v oblasti knih a tisku se věnovalo zaměstnáním „kulturního“ charakteru více osob (16,5 tis.) než „ne-kulturním“ zaměstnáním (12,3 tis.). Rozdíl mezi počtem kulturních a ne-kulturních pracovníků však není oproti některým jiným oblastem kulturních průmyslů (např. televizní a rozhlasové vysílání), kde převažují ve velké míře kulturní povolání, tak výrazný. Pokud se zaměříme pouze na spisovatele, novináře a jazykovědce (tedy osoby spadající svým zaměstnáním do kategorie CZ-ISCO 264) zjistíme, že většina z nich pracovala v organizacích „kulturního“ charakteru (19,8 tis.) a to i mimo oblast knih a tisku. V organizacích „ne-kulturního“ charakteru pak pracovalo 2,8 tis. spisovatelů, novinářů a jazykovědců.

Graf 8 Odhad počtu zaměstnaných osob (v tis.) v roce 2019

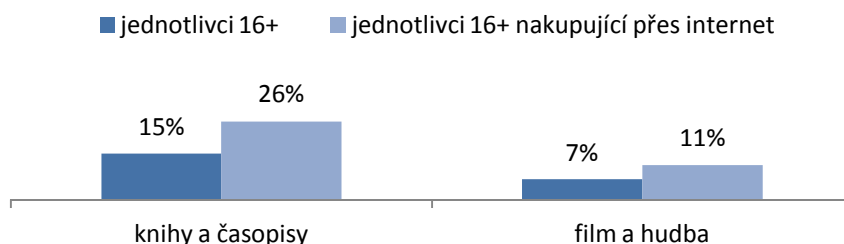

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ

Posledním doplňujícím údajem, který lze zmínit v rámci statistiky zaměstnanosti v oblasti knih a tisku, je údaj o průměrné mzdě (platu), pocházející z Informačního systému o průměrném výděлку (ISPV). Tento údaj však zahrnuje pouze zaměstnance ve mzdové a platové sféře, nikoliv podnikatele a pracovníky na dohodu. Do takto vymezené kategorie spisovatelů, novinářů a jazykovědců spadalo v roce 2019 podle ISPV 6,3 tis. zaměstnanců a jejich průměrná hrubá mzda (plat) dosahovala výše 38,9 tis. Kč. Do počtů jsou zahrnuti pouze zaměstnanci ve mzdové a platové sféře, jejichž týdenní pracovní doba tvořila min. 30 hodin a u zaměstnavatele pracovali min. jeden měsíc.

Také trh s knihami a periodickým tiskem v posledních letech formuje digitalizace a rozvoj internetu. Zatímco čtení zpráv a článků přes internet je v české populaci značně rozšířené a zvýšená obliba četby zpravodajských serverů může do budoucna znamenat určitou hrozbu pro budoucnost tisku, digitální audioknihy a e-knihy, soudě dle současného postavení na trhu, nejsou zatím příliš velkým konkurentem tištěným knihám (SČKN, 2019). Jejich podíl na celkových prodejkách však každoročně stoupá a v roce 2018 dosáhl přibližně 2,6 % podílu na celkovém obratu českého knižního trhu. V souvislosti s knihami je pak internet využíván spíše k objednaní fyzických knižních titulů prostřednictvím e-shopu. V porovnání s dalšími oblastmi audiovizuálního a mediálního sektoru je využití internetu pro nákup knih a tisku v české populaci poměrně rozšířené. Jak je patrné z Grafu 9, přibližně čtvrtina z nakupujících přes internet si v roce 2019 zakoupila knihy, časopis či noviny online. Z celkového počtu osob starších 16 let si knihu či časopis přes internet zakoupil přibližně každý sedmý.

Graf 9 Využití internetu k nákupu zboží kulturního charakteru v roce 2019

Zdroj: Výběrové šetření o informačních a komunikačních technologiích, ČSÚ

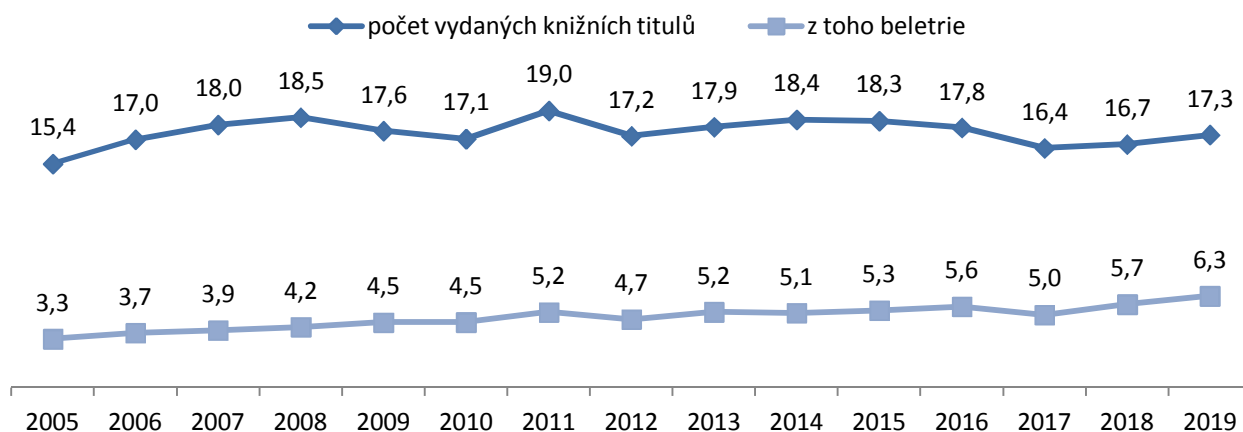

4.1. KNIHY (NEPERIODICKÉ PUBLIKACE)

V případě analýzy samostatných trhů neperiodických a periodických publikací je otázkou, jak pracovat s činností překladatelů a tlumočnicků, stejně jako s činností tiskových agentur. Tyto činnosti nelze přiřadit pouze do jedné či druhé oblasti a hledat poměr, kterým se např. překladatelé podílí na překladu knih a na překladu periodik, by bylo velmi obtížné. Činnosti překladatelů, tlumočnicků a tiskových agentur lze analyzovat pouze v rámci celkové oblasti knih a tisku a proto budou z analýzy jednotlivých trhů (trhu s neperiodickými a trhu s periodickými publikacemi) vypuštěny. Následující analýza tak bude zahrnovat pouze činnosti vydavatelů a maloobchodu.

Údaje o struktuře vydaných publikací je možné analyzovat s velkou přesností. Počet vydaných knižních titulů je v rámci poměrně malého českého trhu vysoký a dlouhodobě se pohybuje mezi 15–19 tisíci vydanými tituly za rok, jak je patrné z Grafu 10. V posledních třech letech vydaných titulů mírně přibýlo a v roce 2019 bylo vydáno přibližně 17,3 tis. titulů. Rozšiřující údaje lze získat z dat ze statistických výkazů o vydavateli, které každoročně přímo od vydavatelů sbírá NIPOS.

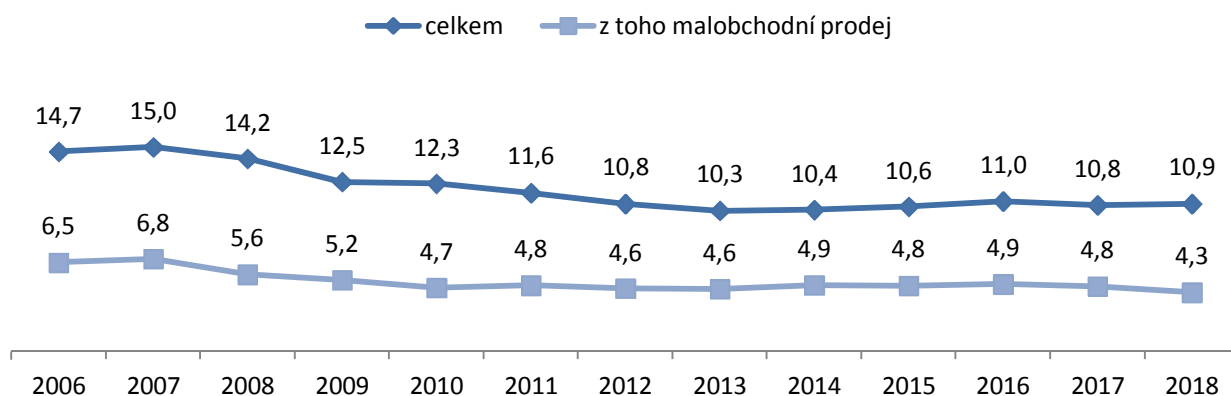
Graf 10 Počet vydaných tištěných knižních titulů v České republice (v tis.)

Zdroj: NIPOS

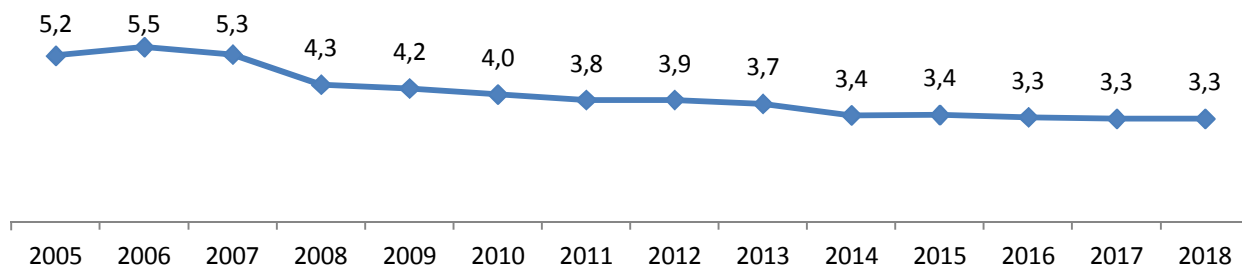
4.1.1. PŘÍJMY A ZAMĚSTNANOST

Jak ukazuje Graf 11, vývoj příjmů z maloobchodních a vydavatelských činností koresponduje s trendem platným pro celou oblast knih a tisku – poklesem tržeb mezi lety 2007 a 2013 a následným ustálením mezi lety 2014 a 2018. Podle výsledků Podnikové strukturální statistiky pak v roce 2018 zaznamenali vydavatelé a maloobchodníci s knihami tržby 10,9 mld. Kč a na samotný maloobchod připadly příjmy ve výši 4,3 mld. Kč. Nutno podotknout, že se jedná pouze o příjmy podniků s převažující činností v oblasti knižního vydavatelství a maloobchodu a že část knih může být distribuována a prodávána subjekty, které do těchto kategorií nespadají.

Graf 11 Příjmy subjektů s převažující ekonomickou činností v oblasti knih (v mld. Kč)

Zdroj: Podniková strukturální statistika, ČSÚ

Přehled o vývoji zaměstnanosti v oblasti knižního vydavatelství a maloobchodu nabízí Graf 12. Znatelnější pokles počtu zaměstnanců v této oblasti proběhl mezi lety 2007 a 2008. Od roku 2009 počet zaměstnanců klesal spíše pozvolným tempem. V posledních letech počet zaměstnanců spíše stagnuje. V roce 2018 pracovalo v oblasti knih 3,3 tis. zaměstnanců přepočtených na plný úvazek.

Graf 12 Počet zaměstnanců v odvětví knižního vydavatelství a maloobchodu (v tis. osob, přepočteno na plné prac. úvazky)

Zdroj: Podniková strukturální statistika, ČSÚ

Nejaktuálnější události související s pandemií COVID-19 se pro knižní trh nevyvíjejí příliš příznivě. Zatímco některé oblasti médií jako televizní a rozhlasové vysílání či videohry do jisté míry profitovaly z omezení volného pohybu osob, oblast knih zasáhlo zejména omezení či úplné zavření knihkupectví. Podle Federace evropských nakladatelů sice ve většině evropských zemí stouply tržby z online prodeje knih, ty však nedokázaly kompenzovat výpadky z fyzických prodejí. Celkové tržby z prodeje knih klesaly ve všech evropských zemích s výjimkou Finska a Švédska, kde online prodej knih a zvýšený zájem o audioknihy a e-knihy vykompenzoval v jarních měsících propady z fyzických prodejí (FEP, 2020).

4.1.2. POHLED SPOTŘEBITELE

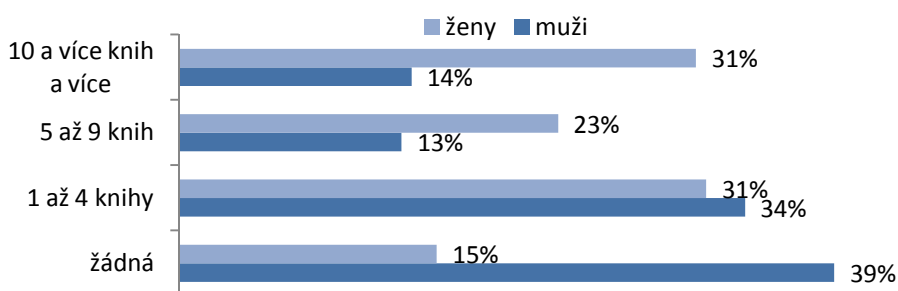
Šetření Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci (VŠIT), které je pro tuto analýzu použito jako výchozí k zachycení měnících se návyků spotřebitelů v souvislosti s rozvojem internetu, nezahrnuje četbu knih mezi zkoumané aktivity provozované na internetu. To může odpovídat samotné povaze četby elektronických knih, které bývají sice přes internet zakoupeny a staženy, jejich samotná četba však již probíhá offline pomocí čtecích zařízení, telefonu či počítače. Pro návyky

spojené se samotnou četbou knih lze využít data z šetření ČSÚ s názvem Vzdělávání dospělých v České republice sledující populaci 18–69 let. Toto šetření probíhá jednou za 5 let a nejnovější data jsou k dispozici z roku 2011 a 2016. Další informace o čtenářských návycích lze získat ze Zprávy o českém knižním trhu, kterou každoročně vydává Svaz českých knihkupců a nakladatelů (SČKN).

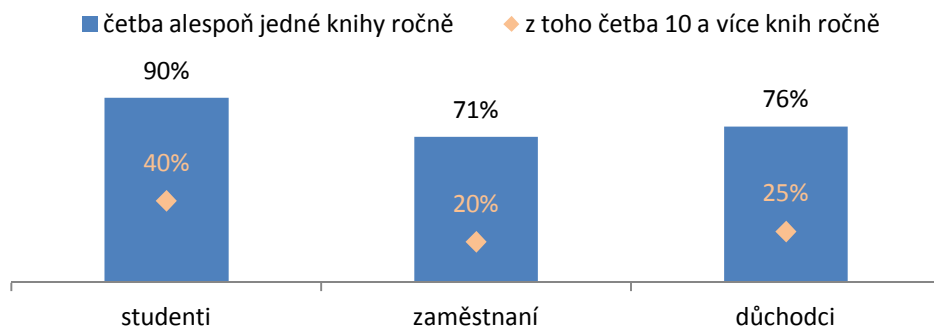
Z údajů šetření Vzdělávání dospělých v ČR vyplývá, že v Česku mírně vzrostl podíl čtenářů (osob, které za rok přečtou alespoň jednu knihu) z 68 % v roce 2011 na 73 % v roce 2016. Co se týče množství knih, které lidé stihnou v období jednoho roku přečíst, nejčastěji sáhli po jedné až čtyřech knihách a to ve zhruba třetině případů. Překvapivě vysoký podíl (22 %) tvořili aktivní čtenáři, kteří přečtou ročně deset a více knih. Pět až devět knih pak ročně přečetla necelá pětina populace. Výrazné rozdíly se vyskytly při srovnání čtenářů a čtenářek. Zatímco 39 % mužů ve zkoumané populaci v roce 2016 nepřečetlo žádnou knihu, mezi ženami se našlo pouze 15 % těch, které knihy nečtou. Nejvíce mužů (34 %) pak přečetlo v roce 2016 jednu až čtyři knihy. Mezi ženami se našlo stejně vysoké procento (31 %) občasných čtenářek, které přečetly jednu až čtyři knihy a aktivních čtenářek, které přečetly deset knih a více.

Graf 13 Podíl osob ve věku 18-69 let podle počtu přečtených knih za rok a pohlaví v roce 2016

Zdroj: Vzdělávání dospělých v České republice, ČSÚ

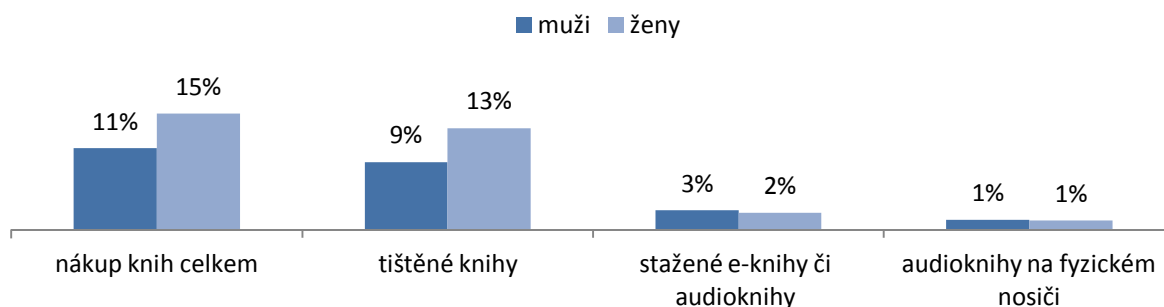
Pokud zohledníme ekonomické postavení v populaci, bylo v roce 2016 nejvíce čtenářů mezi studenty. Pouze 10 % studentů starších 18 let uvedlo, že v roce 2016 nepřečetli žádnou knihu. Podíl těch, kteří přečetli 10 knih a více, byl u studentů přibližně 40 % a takřka dvakrát převyšoval průměr v populaci. Je možné jen spekulovat, kolik z těchto knih bylo přečteno v rámci povinné studijní četby. U pracujících (včetně pomáhajících rodinných příslušníků, zkušební doby, stáží apod.) byl podíl čtenářů i těch, kteří přečetli 10 a více knih podobný jako v celé populaci. U důchodců pak počet čtenářů oproti zaměstnaným mírně vzrostl a každý čtvrtý důchodce do 69 let přečetl 10 knih a více. V důchodovém věku tak zřejmě lidé opět nachází cestu k četbě, což může být dáno zejména vyšším množstvím volného času. Všeobecně tedy platí, že nejvyšší podíl čtenářů můžeme nalézt u mladších lidí ve studentském věku stejně jako u starších lidí v důchodovém věku.

Graf 14 Podíl čtenářů ve věku 18-69 let podle ekonomického postavení a počtu přečtených knih v roce 2016

Zdroj: Vzdělávání dospělých v České republice, ČSÚ

V souvislosti s nákupem a četbou knih je internet mezi českými spotřebiteli více využíván pro nákup tištěných knih přes internet než pro nákup elektronických knih. Zatímco tržby z internetového prodeje knih se podle odhadu SČKN podílely v minulých letech přibližně jednou čtvrtinou na celkových tržbách knižního maloobchodu, podíl tržeb z prodeje e-knih a digitálních audioknih tvořil v roce 2018 odhadem 2,6 % z celkového obrátu knižního trhu. Celkový obrat z prodeje e-knih vzrostl ve srovnání s rokem 2017 přibližně o 12 % a obrat z prodeje audioknih o více než 16 %. Na celkovém prodeji audioknih se zatím ve větší míře podílí prodej na fyzických nosičích (56,1 %) než prodej elektronických verzí audioknih (43,9 %), tento podíl však oproti předchozímu roku klesl o více než 6 p. b.

Z šetření VŠIT pak lze získat rozšiřující údaje o jednotlivcích, kteří nakupují knihy přes internet. V roce 2019 bylo v české populaci přibližně 13 % osob, které zakoupily v posledním roce alespoň jednu knihu online. Z údajů dále vyplývá, že 11 % zvolilo tištěnou knihu, 2 % osob si stáhla e-knihu či audioknihu a pouze 1 % si zakoupilo audioknihu na fyzickém nosiči. Ve srovnání s ostatními zeměmi není v Česku stahování e-knih a audioknih příliš rozšířené – Češi jsou v rámci zemí evropské osmadvacítky na osmáctém místě. Největší podíl osob stahujících audioknihy či e-knihy má Dánsko (19 %) a nejmenší Bulharsko (1 %). Celková data o nakupování online potvrzují zjištění, že v Čechách čtou více ženy než muži – v roce 2019 si alespoň jednu knihu přes internet zakoupilo 15 % žen a 11 % mužů starších 16 let. Ženy však převažují pouze ve statistikách online nákupu fyzických knih. V rámci online nakupování audioknih či e-knih je podíl žen a mužů vyrovnaný.

Graf 15 Podíl osob ve věku 16 a více let využívajících internet ke koupi tištěných knih, e-knih a audioknih v roce 2019, podle pohlaví

Zdroj: Výběrové šetření o informačních a komunikačních technologiích, ČSÚ

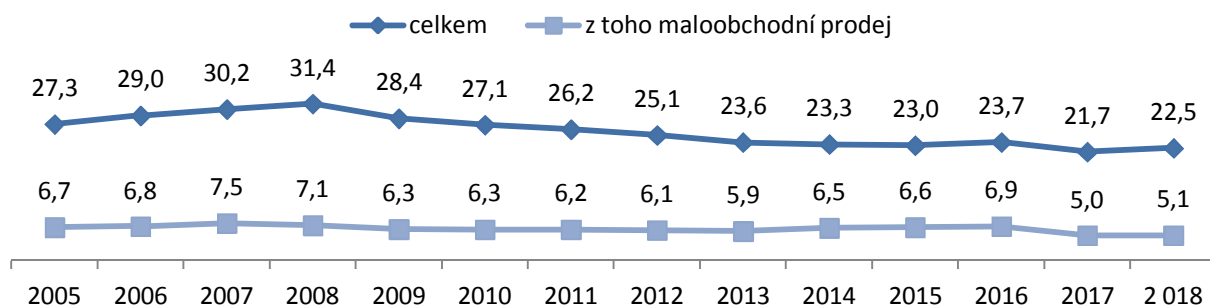
4.2. TISK (PERIODICKÉ PUBLIKACE)

Také oblast periodického tisku bude v rámci ekonomické analýzy omezena pouze na zkoumání vydavatelů a maloobchodního prodeje. Údaje o zaměstnanosti a příjmech v oblasti tisku vychází z Podnikové strukturální statistiky. Pro analýzu měnícího se spotřebitelského chování pak existuje poměrně rozsáhlá statistika - návyky spotřebitelů v oblasti periodického tisku zachycuje jak šetření VŠIT, tak analýzy iniciované Unii vydavatelů.

4.2.1. PŘÍJMY A ZAMĚSTNANOST

Celkové příjmy vydavatelů a maloobchodu v oblasti tisku a také samostatný vývoj příjmů z maloobchodního prodeje zachycuje Graf 16. Zatímco příjmy vydavatelů novin a časopisů mezi lety 2008 a 2015 klesaly, maloobchod s periodiky v tomto období stagnoval. Mezi lety 2016 a 2018 příjmy kolísaly mezi 21,7. a 23,7 mld. Kč. Příjmy z maloobchodu se v posledních dvou letech ustálily ve výši kolem 5 mld. Kč.

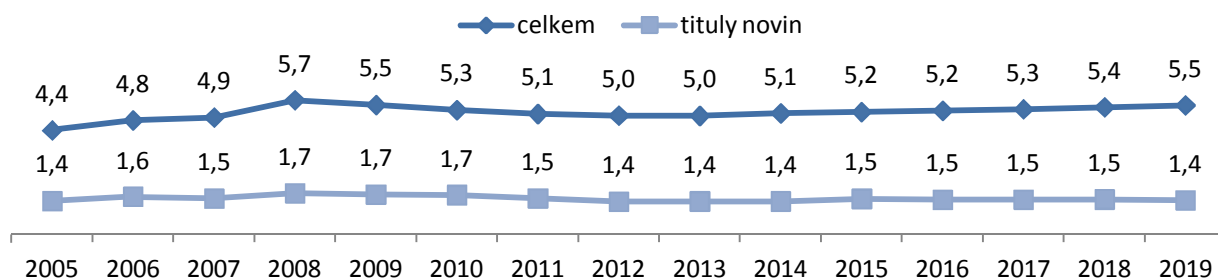
Graf 16 Příjmy subjektů s převažující ekonomickou činností v oblasti (periodického) tisku (v mld. Kč)

Zdroj: Podniková strukturální statistika, ČSÚ

Objem trhu z hlediska počtu vydaných tištěných periodik lze stejně jako u knižního trhu analyzovat vyčerpávajícím způsobem vzhledem k povinnosti vydavatelů zasílat tzv. povinné výtisky Národní knihovně České republiky a dalším institucím. Zákon č. 46/2000 Sb., který určuje povinnost vydavatelů zasílat povinné výtisky, se však nevztahuje na elektronické publikace. Jak můžeme vyčíst z Grafu 17, počet vydaných tištěných periodik v posledních letech mírně stoupal z 5 tis. titulů v roce 2012 na 5,5 tis. v roce 2019. O mírný nárůst se starají zejména tituly časopisů, zatímco počet vydaných novinových titulů se meziročně příliš nemění a pohybuje se okolo 1,5 tis.

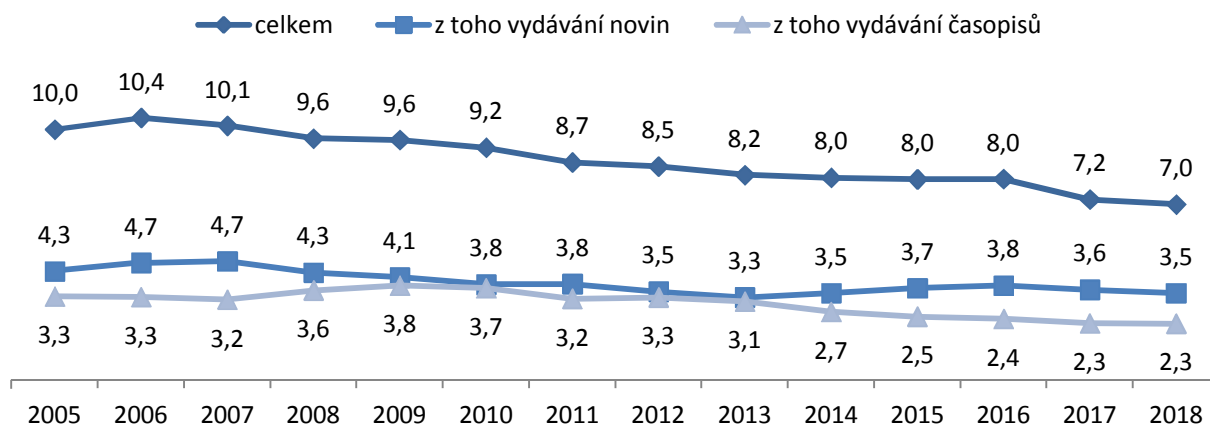
Graf 17 Počet vydaných tištěných periodik (v tis. titulů)

Zdroj: NIPOS

Z hlediska vývoje počtu zaměstnanců jsou patrné odlišné trendy pro oblast vydávání novin a pro oblast vydávání časopisů. Jak ukazuje Graf 18, počet zaměstnanců v oblasti vydávání novin se od roku 2007 kontinuálně propadal až do roku 2013 a v následujících 5 letech pak zaznamenal mírný nárůst z 3,3 tis. na 3,5 tis. zaměstnanců. Počet zaměstnanců v oblasti vydávání časopisů se mezi lety 2007 a 2013 pohyboval v hodnotách přepočtených na plné pracovní úvazky mezi 3 a 4 tis. zaměstnanců a během let 2013 a 2018 pak klesl na 2,3 tis. zaměstnanců. Celková zaměstnanost maloobchodu a vydavatelů v oblasti tisku dosahovala v roce 2018 přibližně 7 tis. zaměstnanců na plný pracovní úvazek.

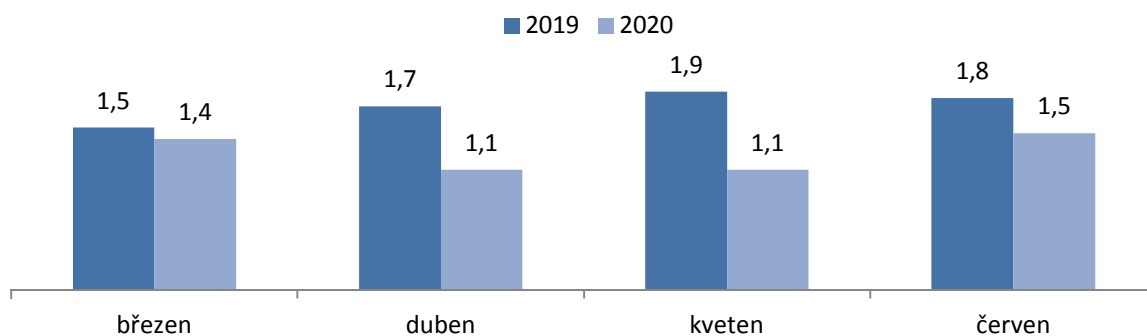
Graf 18 Počet zaměstnanců v oblasti tisku (v tis. osob, přepočteno na plné prac. úvazky)

Zdroj: Podniková strukturální statistika, ČSÚ

Současná pandemie onemocnění COVID-19 se promítla do oblasti tisku podle dat z výzkumného projektu MEDIA PROJEKT zejména v úbytku inzerce a snížení prodaného nákladu deníků a časopisů. Vývoj hrubých inzertních příjmů subjektů působících na českém trhu s tiskem v období březen až červen 2020 ve srovnání s předchozím rokem zachycuje Graf 19. Z grafu je patrné, že největší úbytek příjmů z inzerce zaznamenala česká tištěná periodika v jarních měsících dubnu a květnu – v dubnu klesly příjmy z inzerce oproti předchozímu roku o 34 % a v květnu dokonce o necelých 40 %. V měsících dubnu a květnu klesly také celkové prodané náklady deníků (o 22 % v dubnu a 20 % v květnu) a časopisů (o 12 % v dubnu a 13 % v květnu) (MEDIA PROJEKT, 2020).

Graf 19 Hrubé inzertní příjmy v oblasti tisku v měsících duben až červen 2019 a 2020 v mld. Kč

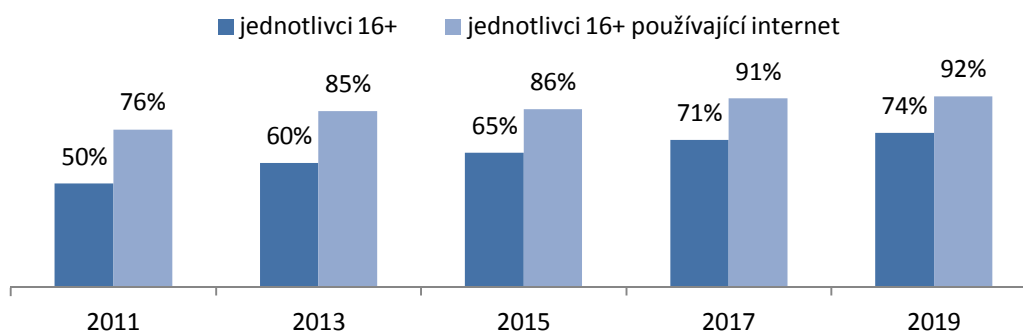
Zdroj: MEDIA PROJEKT, 2020

Omezení volného pohybu osob v souvislosti s pandemií mělo i pozitivní efekt. Ten se u některých periodik projevilo na růstu počtu online předplatitelů. Rekordní nárůst předplatitelů digitálního obsahu zaznamenal v době pandemie např. New York Times, který v druhém čtvrtletí roku 2020 hlásil 50% nárůst oproti stejnému období v předchozím roce (FIPP, 2020). Na českém trhu se také některým médiím (ať už deníkům či týdeníkům) dařilo navýšit počet předplatitelů digitálního obsahu. Podle údajů společnosti ABC ČR za květen 2020 vzrostl počet předplatitelů digitálního obsahu oproti květnu předchozího roku ve větší míře např. deníku MF DNES a týdeníku Respekt – obě periodika navýšili oproti stejnému období v předchozím roce počet předplatitelů digitálního obsahu takřka dvojnásobně. Předplatitelé digitální verze časopisů či novin také často získávají přístup k exkluzivnímu materiálu na webových stránkách a rozdíly v periodicitě se tak pomalu vytrácejí.

4.2.2. POHLED SPOTŘEBITELE

Změny spotřebitelských návyků spojených s četbou periodik zachycuje šetření VŠIT. Počet jednotlivců, kteří využívají internet ke čtení zpráv, novin a časopisů se za posledních 9 let výrazně zvýšil. V porovnání s rokem 2011 se v roce 2019 zvýšil počet čtenářů online zpráv o 24 p. b. a představoval v roce 2019 přibližně 74 % populace. Při zúžení záběru pouze na jedince používající internet se zvýší zastoupení čtenářů on-line periodik v roce 2019 na 92 % internetové populace. Čtení on-line periodik je tak v porovnání s ostatními zkoumanými oblastmi audiovizuálního a mediálního sektoru jednoznačně nejrozšířenější kulturní činností prováděnou on-line (např. poslechu hudby přes internet se v roce 2019 věnovalo přibližně 44 % české populace). K těmto statistikám je nutné zmínit, že použitý pojem on-line periodika neodpovídá vymezení tištěných periodik dle Tiskového zákona⁵ a zahrnuje jakékoliv on-line časopisy, noviny a zpravodajské servery bez ohledu na to, zda mají přidělený kód ISSN.

Graf 20 Podíl osob ve věku 16 a více let využívajících internet ke čtení zpráv, novin a časopisů

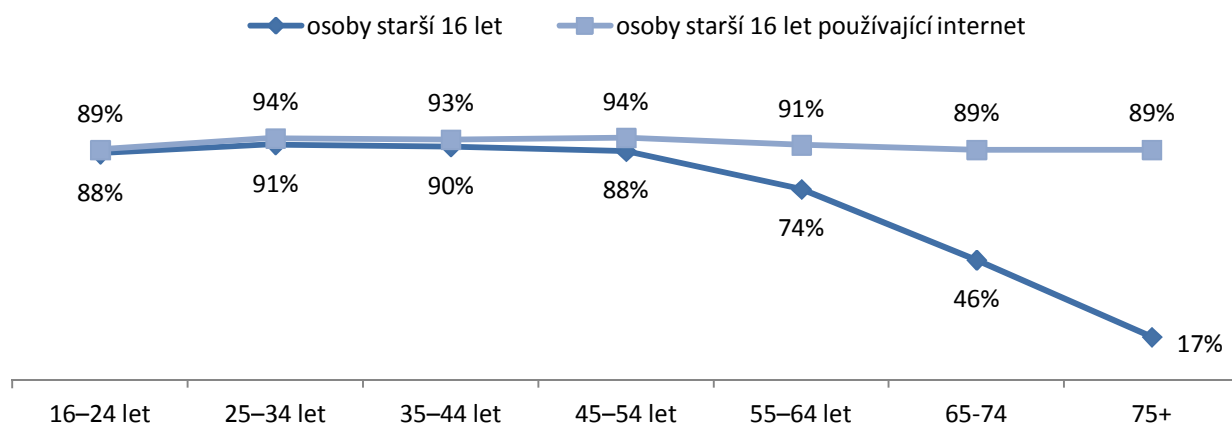
Zdroj: Výběrové šetření o informačních a komunikačních technologiích, ČSÚ

Zatímco uživatelé internetu čtou on-line zpravodajství ve velké míře napříč všemi věkovými kategoriemi (dokonce i v kategorii uživatelů internetu starších 65 let čte on-line zprávy přibližně 90 % on-line populace), u celkové populace procento čtenářů on-line periodik s přibývajícím věkem výrazně klesá. To však souvisí s tím, že procento uživatelů internetu všeobecně negativně koreluje s věkem jednotlivců.

⁵ Podle vymezení v rámci zákona č. 46/2000 Sb. se periodickým tiskem rozumí *noviny, časopisy a jiné tiskoviny vydávané pod stejným názvem, se stejným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě nejméně dvakrát v kalendářním roce.*

Výše zmíněný trend je patrný z Grafu 21, který ukazuje, že zájem o četbu on-line periodik je vysoký (okolo 90 %) ve všech věkových kategoriích uživatelů internetu. Tím se tato aktivita liší od jiných sledovaných kulturních činností prováděných přes internet (např. hraní videoher), u kterých obliba mezi uživateli internetu s jejich přibývajícím věkem klesá.

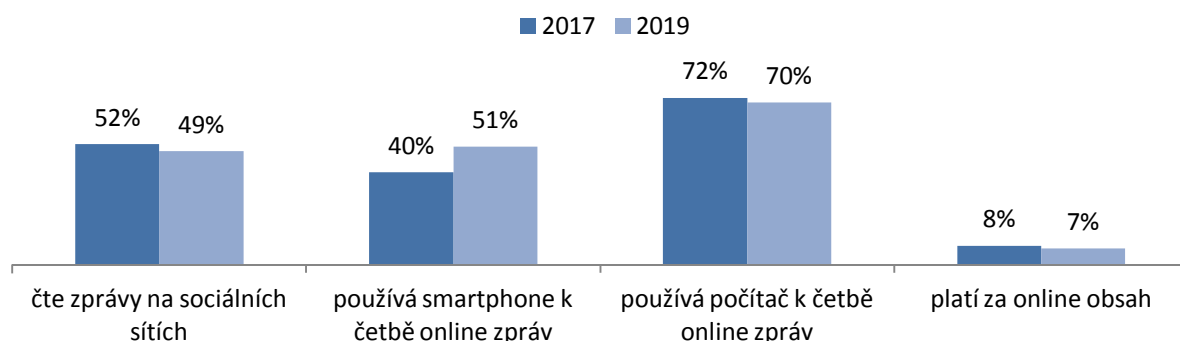
Graf 21 Podíl osob ve věku 16 a více let využívajících internet k četbě on-line zpráv, novin a časopisů v roce 2019

Zdroj: Výběrové šetření o informačních a komunikačních technologiích, ČSÚ

Podle mezinárodní studie *Digital News Report*, kterou vypracoval Reuters Institute, existuje v ČR všeobecně nízká ochota alespoň nějakou formou za online zpravodajství platit a v rámci mezinárodního srovnání je takřka nejnižší v Evropě. V roce 2019 platilo v ČR za online zprávy přibližně 7 % uživatelů internetu. Z dalších důležitých trendů spojených s online četbou zpráv je vhodné zmínit rostoucí popularitu chytrých telefonů a klesající míru využití počítačů pro četbu zpráv. Zatímco v roce 2017 používalo smartphone k četbě online zpráv 40 % české populace, v roce 2019 to již byla více než polovina. V ČR však zůstává stále dominantním zařízením pro četbu zpráv počítač – v roce 2019 jej pro četbu zpráv využilo 70 % populace s připojením k internetu (Fletcher, 2019). Další návyky českých spotřebitelů v souvislosti s online četbou zpráv zachycuje Graf 22.

Graf 22 Podíl osob využívajících internet k vybraným aktivitám (pouze osoby používající internet)

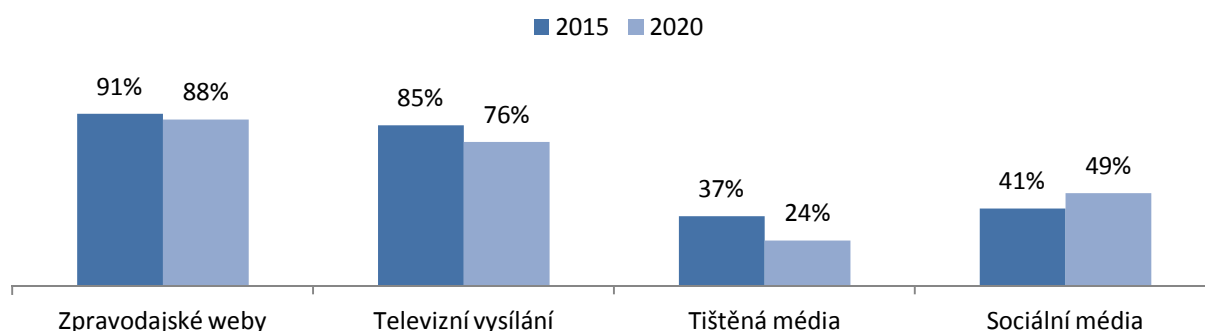
Zdroj: Digital News Report, Reuters Institute

S rostoucí oblibou internetového zpravodajství roste také obliba sledování zpravodajství na sociálních sítích. V roli editora zde vystupují uživatelé sítě, kteří sdílí své příspěvky s ostatními uživateli (většinou s okruhem

svých přátel či sledujících uživatelů). Populární osobnosti mají pak velmi široký dosah svých příspěvků (v řádech několika tisíců uživatelů). Podle již zmíněné mezinárodní studie *Digital News Report*, která se zaměřovala na internetovou populaci převážně v evropských zemích, se zejména pro mladší ročníky stávají sociální sítě velmi důležitým zdrojem šíření zpráv. Věková skupina 18–24 let dokonce preferuje sociální sítě jako zpravodajský zdroj před televizí i ostatními médii. Sociální sítě jsou důležitým zdrojem informací také v Čechách – jako zdroj zpravodajství využilo sociální sítě v roce 2020 o 8 p. b. více uživatelů internetu než v roce 2015. Nejčastěji jsou k četbě zpráv v Čechách využívány zpravodajské weby, které sleduje 88 % uživatelů internetu a televizní zpravodajství, které si pouští 76 % uživatelů internetu (Fletcher, 2017, Reuters Institute, 2020).

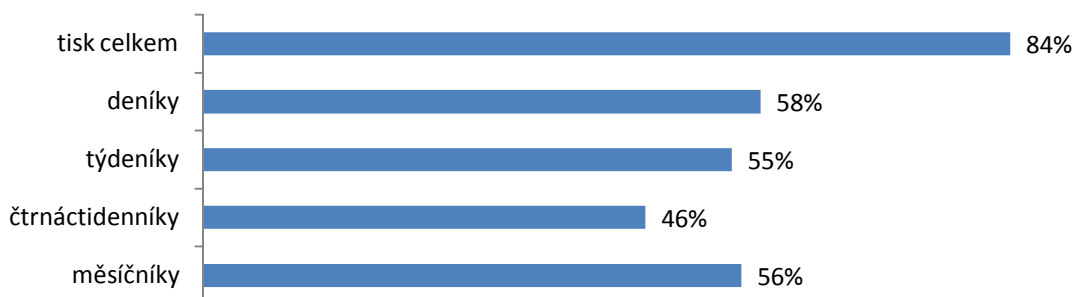
Graf 23 Míra využití vybraných médií k četbě zpráv v ČR (pouze osoby používající internet)

Zdroj: Digital News Report, Reuters Institute

I přesto, že čtenost⁶ tištěných periodik v České republice dlouhodobě mírně klesá (mezi lety 2015 a 2020 o cca 6 p. b. celkové čtenosti), udržuje si stále poměrně velký zásah populace (okolo 7,4 mil. osob ve sledované populaci). Podle dat pravidelného výzkumu MEDIA projektu zkoumajícího populaci ve věku 12–79 let četlo v prvním a druhém čtvrtletí roku 2020 tištěná periodika 84 % populace. Nejčtenějšími typy tisku dle periody byly deníky a měsíčníky, které četlo 58 %, respektive 56 % populace. Týdeníky pak četlo 55 % a čtrnáctidenníky 46 % populace. Podíl jednotlivých typů periodik mohl být ovlivněn také celkovým počtem dostupných titulů – na pultech obchodů bylo např. k dostání více deníků než čtrnáctidenníků. Přehledné porovnání čtenosti tisku podle periody vydání nabízí Graf 24.

Graf 24 Podíl osob ve věku 12–79 let, které v 1. a 2. čtvrtletí 2020 četly vybrané typy periodik

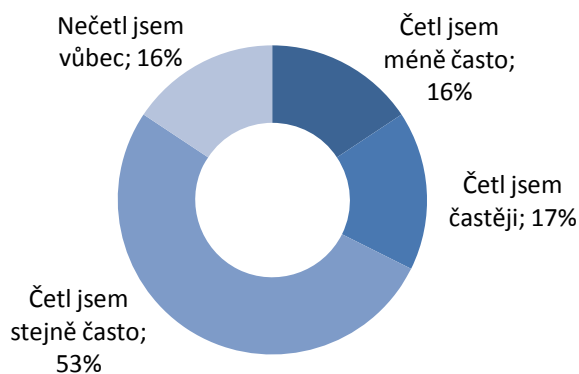

⁶ V posledních čtrnácti dnech či podle periodicity titulu.

Zdroj: MEDIA PROJEKT, STEM MARK – MEDIAN

Tištěná média si udržovala své čtenáře také při první vlně koronavirové krize. Podle šetření MP CAPI, které probíhalo v průběhu května a června 2020 prostřednictvím online rozhovorů, se čtenost tisku v populaci během první vlny koronavirové krize (v době trvání nouzového stavu) mírně zvýšila. Jednalo se však o nárůst spíše nepatrný - 16 % obyvatel četlo tisk během krize méně a 17 % četlo více nebo mnohem více než předtím. Více než polovina obyvatel pak četla ve stejné míře jako před krizí a 16 % osob nečetlo vůbec.

Graf 25 Změny chování v souvislosti s četbou tisku v období koronavirové krize (první vlna – jaro 2019)

Zdroj: MP CAPI, STEM MARK – MEDIAN

